

عضو شورای حل اختلاف قوه قضائیه در گفت‌وگو با «جوان»:

زندانی شدن آقا برای خانم مهریه نمی‌شود

گفت‌وگو
زهرا چیدری

با بحران اقتصادی و بالا کشیدن قیمت سکه، مردان بیش از پیش از پرداخت مهریه همسرانشان ناتوان شده‌اند و همین مسئله موجب شده تا آمار زندانیان مهریه به چیزی حدود ۴ هزار و ۵۰۰ نفر برسد. ماجرای افزایش زندانیان مهریه و تبعات اجتماعی آن ایامقامات و کارشناسان را به فکر چاره جویی انداخت و این بار رئیس قوه قضائیه راسا وارد عمل شد و از رؤسای کل دادگستری‌ها خواست بازنگری جدی‌ای در مورد زندانیان مهریه داشته باشند و کسانی که اعسارشان روشن است زندان نروند و تنها زوجی که توان مالی پرداخت مهریه را دارد اما از پرداخت امتناع می‌کند در زندان می‌ماند.
بیشتر نیز آیت‌الله آملی لاریجانی رئیس پیشین قوه قضائیه در بخشنامه‌ای

نکته مهم ماجرا در همین جاست؛ بحث مهر به موضوعی فرهنگی است که شاید قانونگذار همانند قانون چک نتواند به آن ورود حاکمیتی داشته باشد و قوانین پیشگیرانه برایش تدبیر کند. با این اوصاف آیا راهی هست که تعهدات مالی مهریه را به گونه‌ای متحول کرد تا در طرف دیگر ماجرا خانم‌ها هم برای مطالبه مهریه به عنوان حق شرعی‌شان به چالش دچار نشوند و آقایان هم به دلیل ناتوانی از پرداخت مهریه به زندان نیفتند؟

در بحث مهریه باید فرهنگ‌سازی شود و به غیر از این چاره‌ای نیست. ما در اسلام بحث مهرالسنه را داریم. معادل امروزی مهریه خانم حضرت حدود ۱۴ سکه است. برای این فرهنگ‌سازی باید همه نهادهای فرهنگی و رسانه‌ای دست‌به‌دست هم بدهند. مهریه هدیه‌ای از طرف مرد به زن است و نباید حالت سلاح پیدا کند. یکی از ایراداتی که به دستور تجدید نظر فوری درباره زندانیان مهریه وارد می‌کنند این است که این بخشنامه تخصصی جنسیتی روا داشته است. آیا می‌توان این بخشنامه‌را بخشنامه‌ای در راستای حمایت از نیمی از جامعه یعنی آقایان دانست؟ چرا که به هر حال مهریه دینی است که آقا نسبت به خانم دارد و حتی اگر خانم آن را مطالبه نکنند از گردن آقا ساقط نمی‌شود.

بله همین‌طور است؛ مهریه دین آقا نسبت به خانم است و حتی در صورت فوت آقا اول باید مهریه خانم و دین دیگر را از مال آقا خارج کنند و بعد آنچه باقی می‌ماند بین وراثت تقسیم شود. یعنی به محض آنکه آقا مهریه خانم را می‌پذیرد خودش را به خانم مدیون کرده‌ است. اما باید آن نسوی ماجرا را هم دید. ماه‌آزای این همه زندانی مهریه چرخ‌های اقتصادی و پایه‌های اجتماعی جامعه و خانواده هم تحت تأثیر قرار گرفته و متزلزل می‌شود. از سوی دیگر آقایی که مالی ندارد تا به واسطه آن مهریه خانم را بپردازد اگر به زندان هم برود نمی‌تواند دین خانم را پرداخت کند اما اگر آزاد باشد ممکن است بالاخره کاری پیدا کند و درآمدی به دست بیاورد احتمال پرداخت مهریه خانم بیشتر می‌شود. پس نمی‌توانیم بگوییم این دستورالعمل منافع خانم‌ها را نادیده گرفته است و در عمل خانم‌ها با آزاد بودن همسرشان بیشتر احتمال دارد به مهریه خود برسند تا با زندانی بودنش. چون خیلی‌ای مردانی که برای پرداخت مهریه به زندان می‌روند شغلشان را از دست می‌دهند و همه این افراد به شکلی شاغل نیستند که فیش حقوقی داشته باشند و قانونگذار بتواند در صورت حکم اعسار حقوقش را توقیف کند. ضمن اینکه زندانی شدن آقا می‌تواند به کلون خانواده هم آسیب جدی بزند به‌خصوص خانواده‌هایی که فرزند دارند.

خانم مصطفوی، شاید کمتر شنیده شده آقایی از همان ابتدای ازدواج دغدغه پرداخت مهریه به خانم را به عنوان یک دین و تعهد داشته باشد. فکر نمی‌کنید اگر از همان ابتدای ازدواج مهریه به‌خاتم به‌صورت تدریجی به‌وی پرداخت‌شود بخش مهمی از مشکلات بعدی در صورت مطالبه مهریه از سوی خانم یا در مواقع جدایی و طلاق مرتفع می‌شود؟

مهریه دین آقا نسبت به خانم است و حتی در صورت فوت آقا اول باید مهریه خانم و دین دیگر را از مال آقا خارج کنند و بعد آنچه باقی می‌ماند بین وراثت تقسیم شود. یعنی به محض آنکه آقا مهریه خانم را می‌پذیرد خودش را به خانم مدیون کرده است

زندانیان مهریه را بحرانی تر کرده است. در چنین شسرا بی‌طی برخی کارشناسان زنان و خانواده راهکارهایی نظیر محاسبه قیمت سکه به زمان عقد یا شروط ضمن عقد را به‌عنوان جایگزین مهریه مطرح می‌کنند. آیا به لحاظ حقوقی این شروط می‌تواند ضمانت اجرایی داشته باشد؟

شروط ضمن عقد شرط است و به اصل عقد ضری نمی‌زند پس مرد می‌تواند به این شروط عمل نکند کماینکه برخی آقایان عمل نمی‌کنند. در قانون ما چیزی برای ضمانت اجرایی شروط ضمن عقد در نظر گرفته نشده است؛ به طور مثال حق طلاق در واقع وکالت آقا به خانم برای اقدام به طلاق است. درواقع حق قابل واگذاری نیست و اینجا تنها بحث وکالت را داریم. آقا می‌تواند در صورت تقاضای خانم او را طلاق ندهد.

شاید اگر بتوان به گونه‌ای به این ماجرا ورود کرد که آقا از همان ابتدای زندگی مشترک به فکر پرداخت مهریه خانم باشد بهترین راهکار برای مدیریت این ماجرا باشد تا ما شاهد آمار ۵-۴ هزار نفری زندانیان مهریه نباشیم. نظر شما در این باره چیست؟

بله همین‌طور است و تنها همین ۵-۴ هزار نفر هم نیستند. اگر با خانواده‌ها و اطرافیان در نظر بگیرد جمعیت کثیری در کشور در گیر این ماجرا می‌شوند و این برای کشور اسلامی ما خوب نیست.

از سوی دیگر درصد کمی از خانم‌ها به دنبال کلاهبرداری و کاسبی از طریق مهریه هستند و بسیاری از آنان واقعا در زندگی مشترک به مشکل برخوردند. اما باید عرف مناسبی برای مهریه در نظر گرفت و از همان ابتدا هم در جلسه خواستگاری مطرح شود که به محض عقد شما موظف هستید این بدهی و دین را پرداخت کنید. طبیعتاً اگر آقا از همان ابتدا قصد پرداخت مهریه را داشته باشد، زیر بار مهریه‌های سنگینی که پرداختش از توشش خارج است نمی‌رود. در این زمینه فقط و فقط باید فرهنگسازی شود. از سوی دیگر نیز نقض‌هایی در قانون ما وجود دارد چراکه قانون مدنی ما تماماً اسلامی نیست. هنوز هم بخشی از قوانین فرانسه و بلژیک در قانون ما وجود دارد و اگر قانون مجازات‌های اسلامی وجود نداشت به نظر من اصلاً نمی‌توانستیم قانونمان را اسلامی بدانیم، زیرا تماماً اسلامی نیست. ما باید بازنگری‌هایی را در قانونمان داشته باشیم. یکسری از

اینها باید اصلاح شوند

علی پوردهقان جوان

آقایی که مالی ندارد تا به واسطه آن مهریه خانم را بپردازد اگر به زندان هم برود نمی‌تواند دین خانم را پرداخت کند اما اگر آزاد باشد ممکن است بالاخره کاری پیدا کند و درآمدی به دست بیاورد، احتمال پرداخت مهریه خانم هم بیشتر می‌شود. پس نمی‌توانیم بگوییم این دستورالعمل منافع خانم‌ها را نادیده گرفته است و در عمل خانم‌ها با آزاد بودن همسرشان بیشتر احتمال دارد به مهریه خود برسند تا با زندانی بودنش

از اسوال و داری‌ای‌های خود ارائه کند، می‌گوید: «در غیر این صورت به حبس درجه ۷ محکوم می‌شود.» به گفته وی همچنین زوج باید لیست اموالی که در یک سال گذشته نقل و انتقال کرده است را هم ارائه کند تا شائبه انتقال اموال به غیر برای فرار از پرداخت مهریه وجود نداشته باشد و چنانچه زوج برای فرار از پرداخت مهریه اقدام به نقل و انتقال غیرقانونی کند به حبس درجه ۶ محکوم می‌شود. با تمام اینها اما برای بحث در رابطه با این موضوع و پاسخگویی به برخی شبهات پیرامون این دستور سراغ سیدفریبا مصطفوی، طلبه سطح ۴ حوزه علمیه رفته‌یم. وی که از آغاز تأسیس شورای حل اختلاف قوه قضائیه در آن حضور دارد پاسخگویی سوالات ما درباره مهریه و شبهات پیرامون دستور رئیس قوه قضائیه درباره تجدیدنظر در پرونده زندانیان مهریه به شد.

قوانین ما برای سالیان دور است و تاریخ مصرفشان گذشته. اینها باید اصلاح شوند. **مصادیقی از این مواردی که می‌گویند نقض قانونی داریم و با قانونن باید به‌روزرسانی شود درباره مهریه دارید؟**
بله، در مورد نحوه مطالبه خانم درباره مهریه باید بازنگری شود. طبیعتاً زندان برای آقا درباره مطالبه مهریه راهکار مناسبی نیست، اما اینکه به طور کامل هم حذف شود خوب نیست. قانونگذار باید زندان را به عنوان آخرین راهکار در مطالبه مهریه خانم از آقا در نظر بگیرد. در اینجا هم می‌توان از مجازات‌های جایگزین حبس استفاده کرد؛ به طور مثال آقا می‌تواند خدمتی را متناسب با نیاز خانم به وی ارائه کند. همچنانکه در صدر اسلام مهریه تنها مالی نبود و به طور مثال آموزش قرآن به خانم به عنوان مهریه قرار می‌گرفت. در موارد جدایی هم می‌توان برای جایگزین حبس فکر کرد و اتاق فکرهایی در این باره تشکیل داد، ضمن آنکه باید برای پرداخت مهریه بدون مطالبه خانم و پیش از طلاق فرهنگ‌سازی کرد؛ چرا که به هر حال مهریه دین خانم و به گردن آقا است و حتی با مرگ آقا هم از وی ساقط نمی‌شود.

روود قانون به موضوع مهریه و تعیین سقف ۱۱۰ سکه برای پیگیری قضایی مهریه به اتفاق خوبی بود که باعث شد تا حدودی جلوی مهریه‌های بسیار سنگین در حد سال تولد و از این‌قبیل گرفته شود. در بحث الزام به پرداخت مهریه به بعد از ازدواج به شکل تدریجی و درواقع اجرای عندالمطالبه بودن مهریه به آیا قانونگذار می‌تواند ورود پیدا کند؟

بله می‌تواند. در حال حاضر هم برخی آقایان مقید به مسائل مذهبی به محض ازدواج پرداخت مهریه را آغاز می‌کنند. همین را اگر فرهنگسازی کنیم بخش مهمی از مشکلات حل می‌شود و قانونگذار هم می‌تواند با یکی از ماده‌تصره‌هایی آقا را ملزم به پرداخت مهریه کند.البته ورود قانون به این موضوع باید تحت عنوان شیوه‌های تشویقی انجام شود و اگر آقا از همان ابتدا مهریه خانم را بدهد خود به خود پرداخت مهریه به قیمت روز انجام می‌گیرد، بدون آنکه خانم هم در این بین ضرر کند و حق و حقوقش ضایع شود. با هم‌راهی تمام مسئولان و دستگاه‌ها از جمله قوه مجریه، قوه قضائیه و مجلس و با در نظر گرفتن تدابیر تشویقی و تنبیهی می‌توان این مسئله را مدیریت کرد.

نکته جالب اینجاست که مهریه به حضرت زهرا هم اگر چه مقدار زیادی نبود اما بلافاصله از نسوی حضرت علی(ع) به ایشان پرداخت شد و از همان مهریه به وسایل زندگی را تهیه کردند، اما ما در عین حالی که بحث مهرالسنه را مطرح می‌کنیم به این بخش ماجرا کمتر توجه کرده‌ایم.

بله.البته در قانون هم تهیه وسایل زندگی به عهده آقا است و خانم وظیفه‌ای ندارد چیزیه به بیاورد. در بخش‌هایی از کشور هم این سنت اجرایی می‌شود، اما تمام اینها نیازمند فرهنگسازی است. ما نباید فراموش کنیم ازدواج یک عبادت است و نیمی از دین ما را کامل می‌کند؛ یعنی ازدواج معامله نیست.

کنجاندن مجوزهای سقط جنین در میان شاخص‌های عدالت جنسیتی!

چند روز پیش بود که معاونت زنان و خانواده رئیس‌جمهور شاخص‌های عدالت جنسیتی را ابلاغ کرد اما به نظر می‌رسد در تعریف و تعیین این شاخص‌ها از بیان نکات مهمی غفلت شده است.

نخست اینکه مستند قانونی فعالیت‌های معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری برای تعیین شاخص‌های عدالت جنسیتی، ماده ۱۰۱ قانون برنامه ششم توسعه است. این ماده دقیقاً تصریح کرده که شاخص‌های عدالت جنسیتی باید به منظور تحقق اهداف مندرج در «اصول دهم، بیستم و بیست‌ویکم قانون اساسی، اهداف سند چشم‌انداز ۲۰ ساله، سیاست‌های کلی برنامه ششم و سیاست‌های کلی خانواده» تعیین گردد، اما بخش‌هایی از این اسناد بالادستی که به وجهه اسلامی یا هویت ملی یا انقلابی نظام مربوط است در این شاخص‌ها لحاظ نشده است. به طور مثال در میان شاخص‌های ابلاغ شده هیچ بحثی پیرامون احیای حقوق معنوی زنان وجود ندارد در حالی که اصل بیست‌ویکم قانون اساسی بر این موضوع تأکید دارد. همچنین مطابق سیاست‌های برنامه ششم توسعه تحقق سیاست‌های کلی جمعیت و تربیت نسل صالح، مینابودن فرهنگ ورزش‌های اسلامی-ایرانی در ارائه خدمات مشاوره‌ای، مقابله با ابعاد نامطلوب سبک زندگی غربی، تقویت مؤلفه‌های ایرانی، اسلامی و انقلابی را داریم اما جای چنین مباحثی در شاخص‌های ابلاغ شده از سوی معاونت زنان و خانواده خالی است. موارد مرتبط با سیاست‌های کلی خانواده همچون تربیت اسلامی فرزندان، ارتباط خانواده و مسجد، مقابله مؤثر با جنگ نرم دشمنان برای فروپاشی و انحراف روابط خانوادگی، تسهیل ازدواج زنان سرپرست خانواده، گروه‌های مرجع ناسلام، رفتارهای شایسته گروه‌های مرجع، رعایت روابط اسلامی زن و مرد جامعه، حمایت از نقش خانه‌داری زنان و نقش اقتصادی مردان (تفاوت بین نقش‌های خانوادگی زنان و مردان) و مشارکت خانواده برای پیشبرد برنامه‌های کشور در عرصه‌های فرهنگی-دفاعی از دیگر مواردی است که در میان شاخص‌های ابلاغی دیده نمی‌شود.

به عنوان مثال هرچند در سیاست‌های کلی خانواده بر «تسهیل ازدواج زنان سرپرست خانوار»، تصریح شده است اما شاخص‌هایی منظر از این مغفهم (مثلاً آمار ازدواج هم‌زنان سرپرست خانوار نسبت به کل آنها) دیده نمی‌شود یا مثلاً، اسناد بالادستی مذکور از لزوم استیفای حقوق معنوی بانوان سخن گفته شده، ولی شاخص مرتبط با آن طراحی نشده است.

جست‌وجو در شاخص‌ها نشانگر آن است که ابتدا شاخص‌هایی تعیین و سپس موارد مشابه آن را اسناد بالادستی با عنوان مستندات قانون ذکر شده است. حال آن که اگر قرار بود نقشه جامع علمی کشور با منشور حقوق و مسئولیت‌های زنان در نظام ج.ا.ا. منبای تعیین شاخص‌ها قرار گیرد، شاخص‌های دیگری که ویژه نظام اسلامی ایران است هم باید ذکر می‌شد؛ مثلاً در منشور حقوق و مسئولیت‌های زنان آمده است: «تفاوت‌های حقوقی بین زنان با مردان که ناشی از تفاوت‌های طبیعی این دو جنس می‌باشد مبتنی بر عدالت خداوند متعال است» یا بر مواردی تأکید شده که از جمله آنها عبارتنداز: «حق حفظ ویژگی‌های خلقی متفاوت زنان با مردان» یا «رعایت پوشش اسلامی و عفاف در جامعه توسط بانوان»، «شرکت زنان در اجتماعات عبادی»، «ترویج فرهنگ و معارف اسلام توسط زنان»، «حفظ کرامت انسانی زنان در محصولات فرهنگی»، «حفاظت از هویت اسلامی-ایرانی توسط زنان»، «بهرمندی زنان از نفعه در ازدواج دائم»، «رعایت عفاف در محیط کار بانوان»، «بهر خورداری زنان از تسهیلات شغلی متناسب با مسئولیت‌های همسری-مادری»، «حمایت از حقوق زنان و کودکان محروم و مستضعف جهان» و…

همچنین به عنوان نمونه دیگر، یکی از موارد مذکور در سیاست‌های کلی خانواده (ابلاغی)مقام معظم رهبری)، ارزش‌گذاری ویژه برای امر خانه‌داری، همسر داری و مادری می‌باشد. در این مجموعه شاخص‌ها، ستنه‌هایی که میزان حمایت، ارزشمندسازی و تشویق این نقش‌ها در جامعه را نشان دهد تا مورد محاسبه قرار گیرد، دیده نمی‌شود. به عنوان مثال در ذیل محور کار و اقتصاد، بانوان خانه‌دار جزو جمعیت بی‌تکلیف و محاسبه می‌شوند در حالی که اصولاً وظیفه تأمین مخارج خانواده و در نتیجه اشتغال بر عهده مرد است. مثال دیگر در این زمینه، سبب مجوزهای صادره برای اسقط درمائی به کل متقاضیان» می‌باشد. سوال این است که آیا محاسبه کل متقاضیان اسقط چنین موضوعیت دارد و اصولاً اسقط درمائی امری پزشکی و درمائی است یا تابع میزان تقاضا است؟!

مصادیق خشونت مغفول مانده

در لایحه تأمین امنیت زنان

یکی از دلایل طولانی شدن روند رسیدگی به لایحه تأمین امنیت زنان در برابر خشونت جرم‌زایی جدی این لایحه است؛ لایحه‌ای که شاید بیش از اندازه موجب ورود حاکمیت به حریم خانواده و چارچوب خانه شده و به دلیل توجه بیش از حد به محیط خانه و خانواده از نگاه به زوایای جدی‌تر از خشونت علیه زنان یعنی جنبه‌های اجتماعی خشونت غافل مانده است. بگذریم از اینکه این لایحه تطابقی عجیب با بحث‌های مطروحه در هدف پنجم سند توسعه هزاره دارد، اما صرفنظر از این قربانت آنچه این لایحه را از لایحه‌ای کاربردی برای زنان به لایحه‌ای با فقدان ضمانت اجرایی و صرفاً پرسروصدا تبدیل کرده است بی‌توجهی به منبای اصلی خشونت علیه زنان یعنی خشونت‌هایی است که در محیط خارج از خانه اعمال می‌شود. نکات مغفول مانده این لایحه را در سخنان رئیس قوه قضائیه در جلسه هم‌اندیشی با فعالان زنان مورد مرور قرار داد.

توجه رئیس قوه قضائیه به ابعاد اجتماعی خشونت تلنگری جدی به فعالان حوزه زنان بود وقتی گفت: «ما باید مصادیق خشونت را به‌دقت شناسایی کنیم. قطعاً وقتی به عنوان مثال یک شرکت هواپیمایی به مهماندان خانم الزام می‌کند که حق بچه‌دار شدن ندارند، مصادیقی از خشونت علیه زنان است.» رئیس قوه قضائیه تأکید کرد: «وقتی یک استاد دانشگاه برای آنکه خودش بتواند به کارهایش برسد، یک کلاس دانشگاه را دیروقت برگزار می‌کند، اقدام او خشونت علیه آن دختر دانشجو است که مجبور می‌شود یک مسیر طولانی را دیروقت طی کند تا به منزل برسد.»

طبق سخنان آیت‌الله رئیسی دایره خشونت علیه زنان از چهاردیواری خانه و خانواده فراتر است. درواقع هر جا هر نوع بی‌عدالتی، تضییع حقوق و هر آنچه یک خانم را در مضیقه قرار می‌دهد، اتفاق بیفتد مصداق خشونت علیه زنان است و این امر به هیچ‌وجه پذیرفته نیست. موضع گیری هوشمندانه آیت‌الله رئیسی در این نشست هم مسیر انتقادات نابجا برای انحراف لایحه از مسیر درست و بجای‌ار می‌بیند و هم به صراحت بیابگر مواضع مشفقانه نظام جمهوری اسلامی ایران در برابر انواع و اقسام مصادیق خشونت علیه زنان است.